

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA KUHITIMU KIDATO CHA NNE

021

KISWAHILI

(Kwa watahiniwa walioko na wasiokuwa Shuleni)

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2010

Maelekezo

1. Karatasi hii inasehemu A, B, C, D na E zenye jumla ya maswali **tisa (9)**
2. Jibu maswali yote kutoka sehemu A,B, C na D, swali **moja** kutoka sehemu C, na maswali **matatu** kutoka sehemu E. Swali la 15 ni la lazima.
3. Zingatia maelekezo ya kila swali.

maktaba.tetea.org

1. Soma kifungu cha habari kifuatacho kisha jibu maswali yatakayofuata:

Sikukuu ya kusherehekea uvunaji wa viazi vipya ilikuwa inakaribia na Umuofia ilikuwa katika hali ya matayarisho. Hii ilikuwa ndiyo siku ambayo watu walitoa kafara kwa Ani, Mungu wa rutuba ya ardhi na mwamuzi wa mwenendo na uadilifu wa watu wote. Alikuwa Mungu aliyehusika sana na maisha ya watu na mababu wa Umuofia waliozikwa katika ardhi yake.

Kwa sababu hii, sikukuu ilifanywa kila mwaka kabla mavuno hayajaanza. Hakuna mtu ambaye angeweza kula viazi vipya kabla havijatolewa sadaka kwa Ani au Mahoka wa mababu wa Umuofia. Watu wote waliifurahia siku hii na kuingoja kwa uchu mkubwa kwa sababu yalikaaribia majira ya vyakula maridhawa mwaka mpya. Watu wote waliokuwa na viazi vya mwaka uliopita ilibidi wavitupilie mbali kabla ya sikukuu hii haijaanza. Mwaka mpya ulitakiwa kuanzwa na vyakula vipya vilivyo vinono. Haikuwa heshima wala jambo la faraja kuendelea na vile vilivyokauka kutoka mwaka jana. Hata vyombo vya kupikia na vya kulia vilioshwa barabara. Kinu kile ambamo viazi vipya vilitwangwa kililazimu kusuguliwa sana.

Sikukuu ya viazi lilikuwa tukio la nderemo Umuofia nzima. Yeyote aliyekuwa na mkono wenye nguvu kama wazee wasemavyo alitegemea kualika wageni wengi kutoka karibu na mbali. Okonkwo aliwaalika ndugu wa wake zake na kwa sababu alikuwa na wake watatu, wageni hao walikuwa wengi wa kutosha.

Lakini ingawa hivyo, Okonkwo hakuwa mtu wa kufurahia sikukuu za aina yoyote. Ni kweli kwamba yeye aliweza kula sana, hata alipokunywa tembo alimaliza vibuyu vikubwa lakini kule kukaa bure bila kazi ndiko kulikomfanya asiwe na furaha. Furaha yake ilikuwa katika kazi ya shamba.

Sasa sikukuu ilikuwa imekaribia na wake zake Okonkwo walisugua kuta za vibanda vyao kwa udongo wa aina mbalimbali. Wao wenyewe walijipamba kwa kuchorachora matumbo yao na migongo. Wageni wengi walikuwa wamealikwa hata Ikemefuna alikuwa katika shamrashamra hiyo. Kwao pia kulikuwa na sikukuu kama hii lakini hapa ilionekana kubwa na ya kufana zaidi. Na kwao sasa kilikuwa kitu kilichoanza kupotea katika dunia ya kumbukumbu yake.

Maswali na Majibu

(a) Eleza sababu mbili zilizowafanya wananchi wa Umuofia waisubiri kwa uchu mkubwa siku iliyoelezewa kwenye kifungu cha habari.

i. Wananchi walifurahia siku hii kwa sababu ilikuwa inakaribia majira ya vyakula maridhawa na mwanzo wa mwaka mpya.

ii. Ilikuwa ni siku ya kutoa kafara kwa Ani, Mungu wa rutuba, na kusherehekea mavuno mapya.

(b) Kwa mujibu wa kifungu cha habari, eleza sifa moja iliyomtofautisha Okonkwo na watu wengine wa Umuofia.

Okonkwo alikuwa tofauti kwa sababu hakuwa na furaha na sikukuu; yeye alipenda kufanya kazi ya shamba kuliko kukaa bila kazi.

(c) Eleza maana ya maneno au kifungu cha maneno kilichokolezwa wino.

i. "Kafara kwa Ani" – Kumaanisha sadaka iliyotolewa kwa Mungu wa rutuba ili kuonyesha shukrani na kuomba baraka.

ii. "Mkono wenye nguvu" – Kumaanisha mtu mwenye uwezo wa kifedha au rasilimali za kuandaa na kualika wageni wengi.

(d) Unafikiri ni sababu ipi kubwa iliyosababisha kutupwa kwa viazi vyote vya zamani na vyombo vyote kuoshwa?

Sababu kubwa ni kuonyesha heshima kwa mwaka mpya na kuhakikisha kwamba mavuno mapya yanaanza kwa usafi wa hali ya juu na uaminifu kwa Mungu wa rutuba.

(e) Andika kichwa cha habari kisichozidi maneno matano kinachofaa kwa habari uliyosoma.

Sikukuu ya Viazi Mpya.

2. Soma kifungu cha habari kifuatacho kisha andika ufupisho wa maneno sitini (60) kuhusu habari hiyo.

Kwa miaka mingi baadhi ya mila na desturi zetu zimetufunga hadi kutufikisha mahali ambapo imekuwa ni vigumu kwetu kubaini ukweli kuhusu mambo muhimu yanayotuzunguka, yakiwa ni yale yanayohusu sisi na miili yetu na yale yaliyonje ya miili hii.

Kwa mfano, hadi leo kuna watoto wa umri mkubwa kufikia miaka saba ambao hawajui majina ya baba au mama zao. Lakini pia kuna vijana wa umri wa kuvunja ungu au balehe ambao hawajui ni kwa vipi mtoto anapatikana hasa maeneo ya vijijini. Kuna watu wazima ambao hadi leo mjadala kuhusu kifo ukiingizwa kwenye mazungumzo huwa hawako tayari kusikiliza wakiamini kuwa huo ni mwiko na uchoro mkubwa. Hali hii kwa sehemu kubwa inatokana na desturi na mila zetu ambazo zimepogoka na zinahitaji kutazamwa upya kama zina faida kwa jamii.

Baadhi ya mambo ambayo yamekuwa yakichukuliwa kama mwiko mkubwa kuyajadili hadharani au hata kati ya watu zaidi ya mmoja ni yale yanayohusu mbegu za kiume, yai la mwanamke na upatikanaji wa mimba.

Siyo jambo la siri kwamba mada zenye kuhusu mambo haya ni nadra sana kujadiliwa katika jamii zetu na wengi ni maamuma kabisa kuhusiana na masuala haya. Inawezekana ikawashangaza wengi pale mtu atakaposema kuwa mwanamume anaweza kumpa mimba mwanamke bila mwanamume huyo kukutana kimwili na mwanamke anayehusika.

Ufupisho wa Maneno 60.

Mila na desturi zetu zimezuia mjadala kuhusu masuala muhimu kama majina ya wazazi, balehe, mbegu za kiume, na mimba. Vijana wengi hawajui jinsi mtoto anavyopatikana, na watu wazima wanahofia kujadili kifo. Hali hii imetokana na mila zilizopitwa na wakati ambazo zinahitaji kutazamwa upya ili jamii ifaidi.

3. Eleza tofauti za msingi mbili zilizopo kati ya kirai na kishazi. Toa mifano miwili kwa kila tofauti.

i. Uwepo wa kitenzi

- Kirai: Hakina kitenzi, kinaweza kuwa nomino, kivumishi, au kielezi.

Mfano:

- "Nyumba kubwa."

- "Wanafunzi wote."

- Kishazi: Kina kitenzi ambacho hufanya kauli kamili.

Mfano:

- "Nyumba kubwa ina vyumba vitatu."

- "Wanafunzi wote wanajifunza kwa bidii."

ii. Uwezo wa kujitegemea kimaana

- Kirai: Hakina maana kamili na hutegemea kishazi ili kueleweka.

Mfano:

- "Kwenye mti."

- "Katika nyumba."

- Kishazi: Kina maana kamili hata bila kuunganishwa na kirai kingine.

Mfano:

- "Kwenye mti kuna ndege."

- "Katika nyumba kuna samani nyingi."

4. Ni kigezo kipi kinachotumika katika kuunda ngeli za kimapokeo? Dhihirisha utumiaji wa kigezo hicho kwa kutunga sentensi tano za ngeli tofauti.

Kigezo kinachotumika katika kuunda ngeli za kimapokeo ni mwafaka wa upatanisho wa kisarufi kati ya kiambishi awali cha nomino na vitenzi vinavyotumika kueleza nomino hiyo.

Mfano wa sentensi tano za ngeli tofauti:

i. Ngeli ya M-WA: Mwanafunzi anasoma vitabu.

ii. Ngeli ya KI-VI: Kitabu kimepotea.

iii. Ngeli ya LI-YA: Jiko limeharibika.

iv. Ngeli ya U-ZI: Ukuta umevunjika.

v. Ngeli ya I-ZI: Nyumba imeanguka.

5. Kwa kutoa mifano, taja matumizi matano tofauti ya kiunganishi "Kwa".

i. Kuonyesha sababu:

- Alifeli mtihani kwa sababu ya uvivu.

ii. Kuonyesha chombo au zana:

- Alikata kuni kwa panga.

iii. Kuonyesha njia au njia za mawasiliano:

- Aliwasiliana nasi kwa simu.

iv. Kuonyesha mahali:

- Tulipitia kwa shambani kwenda sokoni.

v. Kuonyesha uhusiano wa muda:

- Kwa muda mfupi, kazi ilikamilika.

6. Eleza tofauti kati ya viambishi awali na viambishi tamati. Toa maoni yako kuhusu dhana ya viambishi "kati" katika Kiswahili.

i. Viambishi Awali

Huwekwa kabla ya shina la kitenzi ili kuonyesha nafsi, hali, au wakati.

Mfano:

- Ni-li-soma (nafsi ya kwanza).

- A-na-pika (nafsi ya tatu, wakati uliopo).

ii. Viambishi Tamati

Huwekwa baada ya shina la kitenzi ili kuonyesha hali au umbo la kitenzi.

Mfano:

- A-li-pika (tamati inayoonyesha hali timilifu).
- Tu-ta-onane (tamati inayoonyesha hali shurutishi).

Dhana ya Viambishi Kati

Viambishi kati ni viambishi vinavyokaa kati ya shina la kitenzi na viambishi awali au tamati. Vinahusu hali au kauli ya kitenzi.

Mfano:

- A-na-wa-pikia (viambishi kati "wa" kinaonyesha kurejesha watendwa).

Maoni: Viambishi kati vina umuhimu mkubwa katika lugha ya Kiswahili kwa kuwa vinaongeza maana maalum kwenye kitenzi na kusaidia kuwasilisha ujumbe kwa usahihi.

7. "Mofimu huru zina hadhi ya neno." Fafanua usemi huu kwa kutumia sentensi tano tofauti.

Mofimu huru ni mofimu zinazoweza kujisimamia na kuwa na maana kamili kama maneno huru. Mofimu hizi zinaweza kuwa nomino, vitenzi, vivumishi, au vielezi.

Mfano wa sentensi:

- i. Nyumba ni kubwa. (Nyumba – mofimu huru ya nomino).
- ii. Mtoto anakula. (Anakula – mofimu huru ya kitenzi).
- iii. Kaka wangu ni mrefu. (Mrefu – mofimu huru ya kivumishi).
- iv. Alifika haraka. (Haraka – mofimu huru ya kielezi).
- v. Kitabu kiko mezani. (Kiko – mofimu huru ya kitenzi kinachoonyesha mahali).

8. Eleza tofauti iliyopo kati ya hotuba na risala. Andika hotuba kuhusu “Maji ni Uhai.”

Tofauti kati ya Hotuba na Risala:

Hotuba na risala ni njia mbili za mawasiliano zinazotumiwa kufikisha ujumbe kwa hadhira, lakini zina tofauti kadhaa muhimu:

i. Urefu na Maudhui:

Hotuba: Ni maelezo yanayotolewa na mtu, hasa kiongozi, mbele ya watu, ikiwa ni katika kampeni, kutoa taarifa, au maadhimisho. Hotuba inaweza kuwa ndefu na inajumuisha maudhui mbalimbali kulingana na lengo lake.

Risala: Ni hotuba fupi inayotolewa kwa niaba ya kundi fulani la watu ili kutoa shukrani, salamu, au kueleza jambo maalum mbele ya mgeni rasmi. Risala huwa na muundo maalum unaojumuisha salamu, utangulizi, kiini chenye mafanikio, changamoto, na mapendekezo, kisha hitimisho lenye shukrani au msisitizo.

ii. Mwasilishaji:

Hotuba: Hutolewa na mtu binafsi kwa niaba yake mwenyewe au taasisi anayoiongoza.

Risala: Husomwa na mwakilishi wa kundi fulani, kama vile wanafunzi, wafanyakazi, au wanakijiji, kwa niaba ya kundi hilo.

iii. Lengo:

Hotuba: Inaweza kuwa na malengo mbalimbali kama kutoa taarifa, kuhamasisha, kufundisha, au kushawishi hadhira kuhusu suala fulani.

Risala: Lengo lake kuu ni kutoa salamu, shukrani, au kueleza matatizo na mafanikio ya kundi fulani mbele ya mgeni rasmi, mara nyingi ikihitimishwa na ombi au mapendekezo.

Hotuba kuhusu “Maji ni Uhai”

Maji ni Uhai

Ndugu Wananchi,

Habari za leo. Ninayo furaha kubwa kusimama mbele yenu leo hii ili tuzungumze kuhusu mada muhimu sana kwa maisha yetu, ambayo ni "Maji ni Uhai."

Kama tunavyofahamu, maji ni hitaji la msingi kwa kila kiumbe hai. Bila maji, hakuna uhai. Tunatumia maji kwa kunywa, kupikia, kufua, kilimo, na shughuli nyingine nyingi za kila siku. Hata hivyo, licha ya umuhimu wake, bado tunakabiliwa na changamoto kubwa ya upatikanaji wa maji safi na salama katika maeneo mengi.

Tafiti zinaonyesha kuwa asilimia kubwa ya magonjwa yanayotupata yanatokana na matumizi ya maji machafu. Hii inatokana na uchafuzi wa vyanzo vya maji kutokana na shughuli za kibinadamu kama ukataji miti ovyo, utiririshaji wa maji taka kwenye mito na maziwa, na matumizi ya kemikali zisizofaa kwenye kilimo.

Ili kuhakikisha tunakuwa na maji safi na salama kwa matumizi yetu na vizazi vijavyo, ni lazima tuchukue hatua madhubuti za kuhifadhi na kulinda vyanzo vya maji. Hii ni pamoja na kupanda miti kwa wingi, kuepuka kutupa taka kwenye vyanzo vya maji, na kutumia maji kwa uangalifu bila ya kuyapoteza.

Pia, ni muhimu kwa serikali na wadau wengine kuwekeza katika miundombinu ya maji, kama vile mabwawa, visima, na mifumo ya kusafisha maji, ili kuhakikisha kila mwananchi anapata maji safi na salama.

Ndugu zangu, tuisahau kwamba maji ni uhai. Kila tone la maji lina thamani kubwa katika maisha yetu. Tuchukue hatua sasa kulinda na kuhifadhi rasilimali hii muhimu kwa manufaa yetu sote.

Asanteni kwa kunisikiliza.

9. Wewe kama afisa ununuzi, andika barua kwa mfanyabiashara mashuhuri wilayani kwenu kuhusu agizo la bidhaa.

Kampuni ya Biashara ya Mlimani S.L.P 123, Dodoma, Tanzania. Barua pepe: info@mlimanitraders.co.tz
Simu: +255 22 123 4567

Tarehe: 27 Januari 2025

Kwa: Meneja Mkuu Duka la Vifaa vya Ujenzi la Nyota S.L.P 456, Dodoma, Tanzania.

YAH: AGIZO LA BIDHAA ZA UJENZI

Ndugu Meneja,

Napenda kukujulisha kuwa kampuni yetu inahitaji kununua bidhaa zifuatazo kutoka katika duka lako:

Na.	Bidhaa	kiasi	Maelezo ya ziada
1.	Saruji(mfuko wa kilo 60)	100	
2.	Nondo za ukubwa wa inch 0.5	200	
3.	Mabati ya Geji 28	150	Rangi ya kijivu

Tafadhali tuma ankara ya proforma ikionyesha bei za bidhaa hizi, gharama za usafirishaji, na masharti ya malipo. Tunatarajia kupokea bidhaa hizi ndani ya siku 14 baada ya kuthibitisha agizo.

Ikiwa kuna maswali au unahitaji maelezo zaidi, tafadhali wasiliana nami kupitia barua pepe au simu zilizotajwa hapo juu.

Asante kwa ushirikiano wako.

Wako mwaminifu,

John Mwema Afisa Ununuzi Kampuni ya Biashara ya Mlimani

10. Kwa kutumia mifano, thibitisha ubantu wa Kiswahili kwa hoja madhubuti nne (4).

Kiswahili ni lugha ya Kibantu inayozungumzwa sana katika Afrika Mashariki na Kati. Ubungo wake wa Kibantu unaweza kuthibitishwa kwa hoja zifuatazo:

- Msamiati wa Msingi:
Maneno mengi ya msingi katika Kiswahili yanafanana na lugha nyingine za Kibantu. Kwa mfano, neno la Kiswahili "mtoto" linafanana na "umwana" katika Kinyakyusa na "omwana" katika Luganda, yote yakimaanisha "mtoto".
- Muundo wa Maneno (Mofolojia):
Kiswahili kinafuata mfumo wa ngeli za majina, ambao ni sifa kuu ya lugha za Kibantu. Kwa mfano, ngeli ya "ki-" hutumika kwa vitu vidogo au vya kudhalilisha, kama "kitabu" (kitabu kidogo) au "kijana" (mvulana mdogo).
- Muundo wa Sentensi (Sintaksia):
Muundo wa sentensi katika Kiswahili unafuata mtindo wa lugha za Kibantu, ambapo kitenzi huja baada ya kiima. Kwa mfano, sentensi "Mtoto anakula chakula" ina muundo wa kiima-kitenzi-kijaza, sawa na lugha nyingine za Kibantu.
- Fonolojia:
Kiswahili kina mfumo wa sauti unaofanana na lugha za Kibantu, kama vile matumizi ya irabu tano (a, e, i, o, u) na silabi zinazomalizika na irabu.

Hoja hizi zinaonyesha wazi kwamba Kiswahili ni sehemu ya familia ya lugha za Kibantu, kutokana na mfanano wake katika msamiati, muundo wa maneno, sintaksia, na fonolojia.

11. Fafanua misemo ifuatayo:

(i) Mungu si Athumani

Msemo huu una maana kwamba Mungu hafanyi makosa kama wanadamu; Yeye ni mkamilifu na hufanya mambo kwa wakati na njia sahihi. Hutumiwa kuonyesha imani kwamba mambo yatatokea kwa mpango wa Mungu, hata kama binadamu wanaweza kuwa na shaka au wasiwasi.

(ii) Kata mzizi wa fitina

Msemo huu unahimiza kuondoa chanzo cha ugomvi au mzozo kabisa ili kuepuka matatizo ya baadaye. Ni sawa na kusema "kinga ni bora kuliko tiba"; badala ya kushughulikia matokeo ya fitina, ni bora kuzuia au kuondoa chanzo chake mapema.

(iii) Mtu kidole

Msemu huu humaanisha mtu asiye na umuhimu mkubwa au asiye na ushawishi katika jamii. Hutumiwa kumdharau au kumdunisha mtu kwa kumfananisha na kidole kimoja ambacho hakiwezi kufanya kazi kubwa peke yake.

(iv) Kondoo si mali

Msemu huu unaonyesha kwamba kitu kinachoonekana kuwa chema au kisicho na madhara kinaweza kuwa na thamani ndogo au kisilete manufaa yanayotarajiwa. Hutumiwa kuonya dhidi ya kudharau vitu au watu kwa kuangalia mwonekano wao wa nje pekee.

(v) Kuiba kauli

Msemu huu humaanisha kuchukua maneno au mawazo ya mtu mwingine na kuyawasilisha kana kwamba ni yako mwenyewe. Ni sawa na kusema "kunakili" au "kufanya udanganyifu wa kimaandishi." Hutumiwa kukemea tabia ya kutoheshimu haki za wengine katika mawasiliano au uandishi.

12. "Kiongozi katika jamii ni nahodha ambaye hutakiwa aongoze chombo kisiende mrama." Kwa kutumia hoja tatu (3) kutoka katika kila diwani, jadili kauli hii ukitumia wasanii wawili uliowasoma.

Kauli hii inasisitiza jukumu muhimu la kiongozi katika kuelekeza jamii kwenye njia sahihi na kuepusha matatizo. Katika fasihi ya Kiswahili, wasanii mbalimbali wameangazia nafasi ya kiongozi kupitia kazi zao. Hapa, tutajadili kauli hii kwa kutumia diwani mbili: "Wasakatonge" ya M.S. Khatibu na "Malenga Wapya" ya TAKILUKI.

i. "Wasakatonge" - M.S. Khatibu

- Kiongozi kama Mlezi wa Maadili:
Katika diwani hii, Khatibu anasisitiza umuhimu wa kiongozi kuwa mfano wa maadili mema. Anabainisha kuwa kiongozi mwenye maadili bora huiongoza jamii kwenye njia ya haki na ukweli, hivyo kuepusha mmomonyoko wa maadili.
- Kiongozi kama Msimamizi wa Rasilimali:
Khatibu anaeleza kwamba kiongozi bora anapaswa kusimamia rasilimali za jamii kwa uadilifu na kuhakikisha zinatumiwa kwa manufaa ya wote. Hii inasaidia kuepusha ufiisadi na matumizi mabaya ya mali ya umma, ambayo yanaweza kuipeleka jamii mrama.
- Kiongozi kama Mhamasishaji wa Umoja:
Diwani inaonyesha kwamba kiongozi anapaswa kuhamasisha umoja na mshikamano ndani ya jamii. Kwa kufanya hivyo, kiongozi huzuia migawanyiko na migogoro inayoweza kudhoofisha jamii na kuleta mfarakano.

ii. "Malenga Wapya" - TAKILUKI

- Kiongozi kama Mlinzi wa Haki:

Katika diwani hii, waandishi wanasisitiza kwamba kiongozi anapaswa kuwa mlinzi wa haki, kuhakikisha kwamba kila mwanajamii anapata haki zake bila upendeleo. Hii inazuia dhuluma na ukandamizaji ambao unaweza kuipeleka jamii mrama.

➤ Kiongozi kama Mwongoza Njia:

Waandishi wanamfananisha kiongozi na taa inayomulika njia, akimaanisha kwamba kiongozi anapaswa kutoa mwelekeo sahihi kwa jamii. Bila mwongozo huu, jamii inaweza kupotea na kukumbwa na matatizo mbalimbali.

➤ Kiongozi kama Msimulizi wa Ukweli:

Diwani inaeleza kwamba kiongozi anapaswa kuwa mkweli na mwazi kwa jamii. Kwa kusema ukweli, kiongozi hujenga imani na kuzuia uvumi na taarifa potofu zinazoweza kuleta taharuki na kuipeleka jamii mrama.

Kwa ujumla, diwani hizi mbili zinaonyesha kwamba kiongozi bora ni yule anayesimamia maadili, haki, umoja, na ukweli. Kwa kufanya hivyo, kiongozi huiongoza jamii kwenye njia sahihi na kuepusha mwelekeo mbaya ambao unaweza kuipeleka mrama.

13. Jadili jinsi fani ilivyotumika kukamilisha kazi za waandishi wawili (2) wa riwaya ulizosoma, ukizingatia mtindo na mandhari.

Fani ni mbinu na mikakati inayotumiwa na mwandishi ili kufikisha ujumbe wake kwa wasomaji kwa njia ya kuvutia na yenye athari. Vipengele vya fani ni pamoja na mtindo, mandhari, wahusika, na matumizi ya lugha. Katika kujadili matumizi ya fani, tutazingatia mtindo na mandhari katika riwaya mbili: "Takadini" ya Ben Hanson na "Joka la Mdimu" ya A.J. Safari.

i. "Takadini" - Ben Hanson

Mtindo:

Matumizi ya Lugha Rahisi na Fasaha:

Hanson ametumia lugha nyepesi na inayoeleweka kwa urahisi, ikichanganyika na misemo ya Kiafrika, ambayo inamvutia msomaji na kumfanya aelewe kwa urahisi maudhui yanayowasilishwa.

Simulizi la Nafsi ya Tatu:

Mwandishi ametumia nafsi ya tatu katika usimulizi, ikimpa nafasi ya kuelezea mawazo na hisia za wahusika mbalimbali kwa upana, hivyo kumwezesha msomaji kupata mtazamo mpana wa hadithi.

Matumizi ya Mazungumzo:

Mazungumzo kati ya wahusika yametumika kwa ufanisi kuendeleza hadithi na kufichua tabia zao, pamoja na kuonyesha migongano na mahusiano kati yao.

Mandhari:

Mandhari ya Kijiji cha Kiafrika:

Hadithi imewekwa katika mazingira ya kijiji cha Kiafrika, ikionyesha maisha ya kijijini, tamaduni, na changamoto zake, kama vile imani za kishirikina na ubaguzi.

Mandhari ya Asili:

Mwandishi ameonyesha uhusiano kati ya binadamu na mazingira ya asili, akielezea mandhari ya kuvutia kama vile misitu na mito, ambayo inaakisi uzuri wa mazingira ya Kiafrika.

ii. "Joka la Mdimu" - A.J. Safari

Mtindo:

Matumizi ya Lugha ya Kisasa:

Safari ametumia lugha ya kisasa na misimu, ambayo inawavutia wasomaji vijana na kuendana na wakati wa sasa, hivyo kufanya hadithi iwe na mvuto kwa kizazi kipya.

Simulizi la Nafsi ya Kwanza:

Mwandishi ametumia nafsi ya kwanza, ikimpa msomaji mtazamo wa karibu na mhusika mkuu, hivyo kuongeza ushawishi na uhalisia wa hadithi.

Matumizi ya Sauti ya Mwandishi:

Safari anajitokeza kama msimulizi mwenyewe, akitoa maoni na mitazamo yake moja kwa moja, hivyo kuleta ukaribu na msomaji na kumfanya aone kama anashiriki moja kwa moja katika hadithi.

Mandhari:

Mandhari ya Mjini:

Hadithi imewekwa katika mazingira ya mji, ikionyesha maisha ya mjini na changamoto zake kama vile uhalifu, umasikini, na migogoro ya kijamii.

Mandhari ya Kifamilia:

Mwandishi ameangazia maisha ya kifamilia, akionyesha mahusiano kati ya wanajamii na jinsi yanavyoathiriwa na mazingira ya kijamii na kiuchumi.

Kwa ujumla, waandishi hawa wawili wametumia fani kwa ustadi katika riwaya zao, wakitumia mtindo na mandhari kwa njia inayosaidia kufikisha maudhui yao kwa ufanisi na kumvutia msomaji.

14. Waandishi wa tamthiliya wamemchora mwanamke katika sura tofauti. Thibitisha kauli hii kwa kutumia waandishi wawili (2) wa tamthiliya mbili (2) ulizosoma.

Katika tamthiliya za Kiswahili, waandishi wamewasilisha taswira za wanawake kwa namna mbalimbali, wakionyesha nafasi zao katika jamii, changamoto wanazokabiliana nazo, na michango yao katika maendeleo. Hapa, tutachunguza jinsi waandishi wawili walivyomchora mwanamke katika tamthiliya zao: Ebrahim Hussein katika tamthiliya ya "Alikiona" na Penina Muhando katika tamthiliya ya "Hatia".

i. Ebrahim Hussein - "Alikiona"

Katika tamthiliya ya "Alikiona", Ebrahim Hussein anamchora mwanamke kwa sura tofauti, akionyesha pande mbili za utu wake:

➤ Mwanamke kama Mleta Fitina na Hila:

Mhusika mwanamke katika tamthiliya hii anaonyeshwa kuwa na tabia za hila na ghiba, akitumia ujanja wake kuleta migogoro katika jamii. Anatumia ushawishi wake vibaya, hali inayosababisha migongano na matatizo miongoni mwa wahusika wengine.

➤ Mwanamke kama Mpenda Anasa na Ufahari:

Mhusika huyu pia anaonyeshwa kuwa mpenda anasa na ufahari, akijali zaidi mambo ya kijuujuu na fahari za dunia. Tabia hii inaathiri mahusiano yake na wengine na kuleta mgawanyiko katika jamii.

- Mwanamke kama Mleta Mabadiliko:
Pamoja na sifa hasi, mwanamke katika tamthiliya hii pia anaonyeshwa kuwa na uwezo wa kuleta mabadiliko chanya katika jamii. Anapopata mwamko, anachukua hatua za kuboresha hali yake na ya jamii kwa ujumla.

ii. Penina Muhando - "Hatia"

Katika tamthiliya ya "Hatia", Penina Muhando anamchora mwanamke kwa namna ifuatayo:

- Mwanamke kama Kiongozi:
Mhusika mkuu mwanamke anaonyeshwa akiwa kiongozi shupavu, anayepigania haki na maendeleo katika jamii yake. Anasimama imara dhidi ya dhuluma na ukandamizaji, akionyesha uwezo wa mwanamke katika nafasi za uongozi.
- Mwanamke kama Mlezi na Msimamizi wa Maadili:
Mwanamke katika tamthiliya hii pia anaonyeshwa kama mlezi wa familia na msimamizi wa maadili. Anajitahidi kuhakikisha kwamba watoto na jamii kwa ujumla wanazingatia maadili mema na kufuata njia iliyo sawa.
- Mwanamke kama Mhasiriwa wa Mfumo Dume:
Pamoja na juhudi zake, mhusika mwanamke anakumbana na changamoto kutoka kwa mfumo dume unaomkandamiza. Anakabiliana na vikwazo vingi vinavyotokana na mila na desturi zinazomnyima nafasi ya kujitokeza na kuchangia kikamilifu katika jamii.

Kwa ujumla, waandishi hawa wawili wamefanikiwa kumchora mwanamke katika sura tofauti, wakionyesha pande zake chanya na hasi, pamoja na changamoto anazokabiliana nazo katika jamii. Hii inaakisi uhalisia wa maisha ya wanawake na nafasi yao katika jamii za Kiafrika.

15. Tunga shairi la kimapokeo lenye beti nne (4) kuhusu unyanyasaji wa kijinsia.

Dhiki ya Unyanyasaji

1. Wanawake wanalila, kwa machungu na huzuni,
Dhidi ya manyanyaso, yanayowakera mno,
Jamii tusimame, tukemee dhuluma hizi,
Tudumishe usawa, haki na amani.
2. Wasichana wanyonge, wanateswa na kudhulumiwa,
Ndoto zao zapotea, katika giza la mateso,
Elimu ni ngao, tuwape fursa sawa,
Ili wajenge taifa, lenye nuru na matumaini.

3. Wanaume tuamke, tuseme hapana
Kwa vitendo viovu, vya unyanyasaji huu,
Tuwalinde dada zetu, na mama zetu pia,
Heshima na upendo, viwe nguzo yetu.

4. Sheria zitekelezwe, bila upendeleo,
Wanaopatikana na hatia, waadhibiwe ipasavyo,
Tuijenge jamii, isiyo na ukatili,
Ili kila mmoja, aishi kwa amani.